

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จากสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) กล่าวกันว่าการศึกษากับการพัฒนาสังคมเป็นกระแสหลักสำคัญที่สังคมโดยรวมต่างเฝ้าจับตามอง ในกระบวนการพัฒนาของสังคมที่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนา และภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ในปัจจุบันได้มุ่งเน้นในมิติของการพัฒนา 4 มิติสำคัญได้แก่ การปฏิรูปนักเรียนยุคใหม่ การปฏิรูปครูยุคใหม่ การปฏิรูปโรงเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และการปฏิรูประบบบริหารจัดการยุคใหม่ ซึ่งในทุกมิตินั้นจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุผลของการปฏิรูปการศึกษาไทยในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) ในการปฏิรูปการศึกษา ได้มีการประกาศอย่างชัดเจนโดยหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปการเรียนรู้ และหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้คือการปฏิรูปจากกรยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 2) การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาและเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างประสิทธิผลของงานโรงเรียน (จร สุนทรายุทธ, 2552, หน้า 325)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ หากจะพัฒนาคุณภาพของเยาวชนจะต้องพัฒนาหรือปฏิรูปการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำทางการบริหารให้ดียิ่งขึ้น บุคคลที่เป็นหัวใจหลักในการบริหารสถานศึกษาก็คือ ผู้บริหาร เพราะงานทุกอย่างในโรงเรียน จะดำเนินไปได้ต้องมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จเพียงใดนั้น ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและมโนประสงค์ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และ นำไปสู่ความสำเร็จอย่างมีคุณธรรม ซึ่งผู้บริหารมีบทบาท

สำคัญยิ่งในการตัดสินใจเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในการวางแผนงาน การดำเนินการ การกำกับติดตาม และการประเมินผลตามแผนเพื่อให้การบริหารงานบรรลุตามจุดหมายที่กำหนด ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเหมาะสมและถูกต้องตามทฤษฎีหรือหลักการบริหาร ย่อมได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย และส่งผลให้การบริหารประสบผลสำเร็จ การบริหารสถานศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำองค์กรไปสู่จุดหมาย ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา (กรชชา เพชรปภาสิน, 2553, หน้า 10) ได้กล่าวว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญ มีคุณลักษณะที่จะนำ และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มในกิจกรรมการดำเนินกิจกรรมไปสู่เป้าหมายเพื่อปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของกลุ่มให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์การและสังเกตได้จากพฤติกรรมการทำงานรวมทั้งการบริหารจัดการงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันของมนุษย์ ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบทางการบริหารอย่างหนึ่งที่มีความเป็นพลวัต กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวอยู่ในองค์กร บางครั้งภาวะผู้นำช่วยกระตุ้นผู้ตามให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูง แต่บางครั้งภาวะผู้นำก็ทำลายความเข้มแข็ง ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำสามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร การที่ภาวะผู้นำเป็นแรงผลักดันที่เป็นพลวัต จึงทำให้ภาวะผู้นำมีสภาพที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความต้องการขององค์กรและมวลสมาชิก สำหรับองค์กรที่เป็นทางการนั้นส่วนใหญ่แล้วผู้ที่แสดงบทบาทผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มให้เป็นหัวหน้า เป็นศูนย์กลาง เป็นผู้กำหนดเป้าหมาย ประพฤติ ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาท และขณะเดียวกันก็สามารถทำให้สมาชิกภายในกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกัน งานบรรลุสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ไชยา ภาวะบุตร, 2555, หน้า 275) การพัฒนาการศึกษาจะให้เกิดผลดีและมีประสิทธิผลสูงย่อมขึ้นกับองค์ประกอบหลายอย่างเป็นต้นว่า การบริหารจัดการที่ดี การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานผู้บริหารมืออาชีพ และเกิดการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังขึ้นกับความรับผิดชอบในการทำงานของผู้ร่วมงาน ความกระตือรือร้น ของผู้ร่วมงาน ความถนัด แต่สิ่งดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความสามารถของผู้นำหรือผู้บริหารซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด ผู้นำที่มีความสามารถจะมีอิทธิพลในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ทำงานมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรและสามารถประสานอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ผู้นำจึงมีความสำคัญยิ่งต่อกลุ่มและการบริหารงาน องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงานนั้น ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือ

ผู้นำ ถ้าองค์การใดได้ผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถสั่งการและใช้อิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงาน ตลอดจนทำกิจกรรมต่างๆ ให้องค์กรสามารถทำงานสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าองค์การใดได้ผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพก็จะไม่สามารถสั่งการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งได้ ซึ่งอาจเป็นการทำลายขวัญของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้นำ ซึ่งจะเป็นผลทำให้การปฏิบัติงานด้านต่างๆ ในองค์การประสบ ความล้มเหลว

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ทำให้ทัศนคติ แรงจูงใจและผลการปฏิบัติงานของตนในองค์กรแตกต่างกันได้มาก ผู้บริหารมีบทบาทที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานเป็นอย่างยิ่ง หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดี แต่ถ้าพฤติกรรมในการนำของผู้บริหารไม่ดีแม้จะจัดองค์การถูกต้อง หรือดีเพียงใดก็ตาม ผลงานที่เกิดขึ้นนั้นย่อมยากที่จะสมบูรณ์ได้ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้องเหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขึ้นอยู่กับผู้บริหารซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการ ในการปฏิบัติงานของคุณ การจัดการเรียนการสอน การตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารนั้นคือ คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำหรือด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องรับผิดชอบทุกงานให้บรรลุสำเร็จตามจุดมุ่งหมายจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเพื่อให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับสถานการณ์เป็นการช่วยให้ องค์การมีประสิทธิภาพ เนื่องจากในปัจจุบันการทำงานเป็นทีมเป็นการทำงานที่นำความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ที่แตกต่างมาผสมผสานผู้บริหารต้องแสดงพฤติกรรมที่สามารถเชื่อมโยงสมาชิกให้ทำงานร่วมกันได้ เข้าใจความต้องการของผู้บริหาร นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจนจึงสามารถมองปัญหาและแก้ปัญหาได้อย่าง รอบด้าน (บังอร สาครลาไล, 2550, หน้า 2) และเพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีปัจจัยสำคัญ ที่ส่งเสริมและ สนับสนุนหลายประการเช่น ระบบการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะเปรียบเสมือนเพื่องหลักที่ต้องรับผิดชอบต่องาน และภารกิจต่างๆ ในสถานศึกษา จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องอาศัย ความรู้ ความสามารถด้านภาวะผู้นำ หากผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำขององค์กร ขาดภาวะผู้นำก็จะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง ค่านิยมและผลสัมฤทธิ์ขององค์กรโดยเฉพาะ ในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมยุคของข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้น

เป็นปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการบริหารสถานศึกษาที่จะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารเป็นสำคัญ (ศศิวิมล สุขทนารักษ์, 2554, หน้า 4) จะเห็นได้ว่าผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษา การที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่ดีย่อมตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ประสิทธิผลของโรงเรียนหรือผลสำเร็จในการบริหารการจัดการศึกษาในโรงเรียน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดเอาไว้สร้างความพึงพอใจแก่บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน (มณีรัตน์ บุญยืน, 2550, หน้า 35) หรือสรุปได้ว่าประสิทธิผลของโรงเรียนหมายถึง การบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา โดยพิจารณาจากผลผลิตที่เกิดจากการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ได้ดำเนินงานตามภารกิจของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (วิทยา สวนกุหลาบ, 2558, หน้า 22) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 28-122) ได้กำหนดแนวทางในการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานต่างๆ โดยแบ่งขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษาได้ 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีส่วนผลักดันประสิทธิผลของการบริหารงานโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถในการวางแผน กำหนดเป้าหมายของโรงเรียน มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการสร้างทีมงาน มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ และสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของตนเพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดศึกษาธิการภาค 11 มีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ว่าผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำเป็นอย่างไร ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน อยู่ในระดับใด
2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำแนกตามสถานภาพ แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
3. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
4. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
5. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร
6. ภาวะผู้นำของผู้บริหารด้านใดบ้างที่มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาในสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน
7. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาในสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน

3. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน

4. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11

6. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ของภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน

7. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11

สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน อยู่ในระดับมาก

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน แตกต่างกัน

3. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกัน

4. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันไป

5. ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความสัมพันธ์กันทางบวก

6. ภาวะผู้นำของผู้บริหารอย่างน้อย 1 ด้านมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลของการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 จะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ได้สารสนเทศสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารของผู้บริหารและเป็นการส่งเสริมพัฒนาระบบและกระบวนการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนให้สามารถดำเนินการให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

2. เป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 และบุคคลทั่วไป ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา

3. ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 และศึกษาธิการภาคอื่นๆ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผล

ของการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของบริหาร ของ Bass (1985, p. 321) Bass and Avolio (1994, p.63) Burn (1987, p.235) Hersey and Blanchard (1972, p. 27) House and Mitchell (1974, p. 324) Howell and Costly (2001, p. 291) Yukl (1987, p. 99) Lusser and Achua (2001, p. 142) และวีโรจน์ สารรัตน์ (2557, หน้า 17) ได้ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 6 แบบ ดังนี้

1.1.1 ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน

1.1.2 ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง

1.1.3 ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม

1.1.4 ภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

1.1.5 ภาวะผู้นำแบบสั่งการ

1.1.6 ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน

1.2 ประสิทธิภาพของการบริหารงานโรงเรียนตามขอบข่ายการบริหารงานในสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 103-122) ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย

1.2.1 การบริหารงานวิชาการ

1.2.2 การบริหารงานงบประมาณ

1.2.3 การบริหารงานบุคคล

1.2.4 การบริหารงานทั่วไป

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ปีการศึกษา 2560 จำนวนทั้งสิ้น 5,043 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 292 คน และกลุ่มครูผู้สอนจำนวน 4,751 คน จากทั้งหมด 126 โรงเรียน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ปีการศึกษา 2560 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp. 607-610, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 43) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน แต่ใน

การวิจัยครั้งนี้ ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 360 คน จำแนกเป็นกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 122 คน และครูผู้สอน จำนวน 238 คน จากโรงเรียน 76 โรงเรียน วิธีสุ่มตัวอย่างใช้ การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 สถานภาพการดำรงตำแหน่ง

3.1.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน

3.1.1.2 ครูผู้สอน

3.1.2 ขนาดโรงเรียน

3.1.2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก

3.1.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง

3.1.2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่/ใหญ่พิเศษ

3.1.3 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

3.1.3.1 น้อยกว่า 10 ปี

3.1.3.2 10-20 ปี

3.1.3.3 มากกว่า 20 ปี

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

3.2.1.1 ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน

3.2.1.2 ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง

3.2.1.3 ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม

3.2.1.4 ภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

3.2.1.5 ภาวะผู้นำแบบสั่งการ

3.2.1.6 ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน

3.2.2 ประสิทธิภาพของการบริหารงานโรงเรียน

3.2.2.1 การบริหารงานวิชาการ

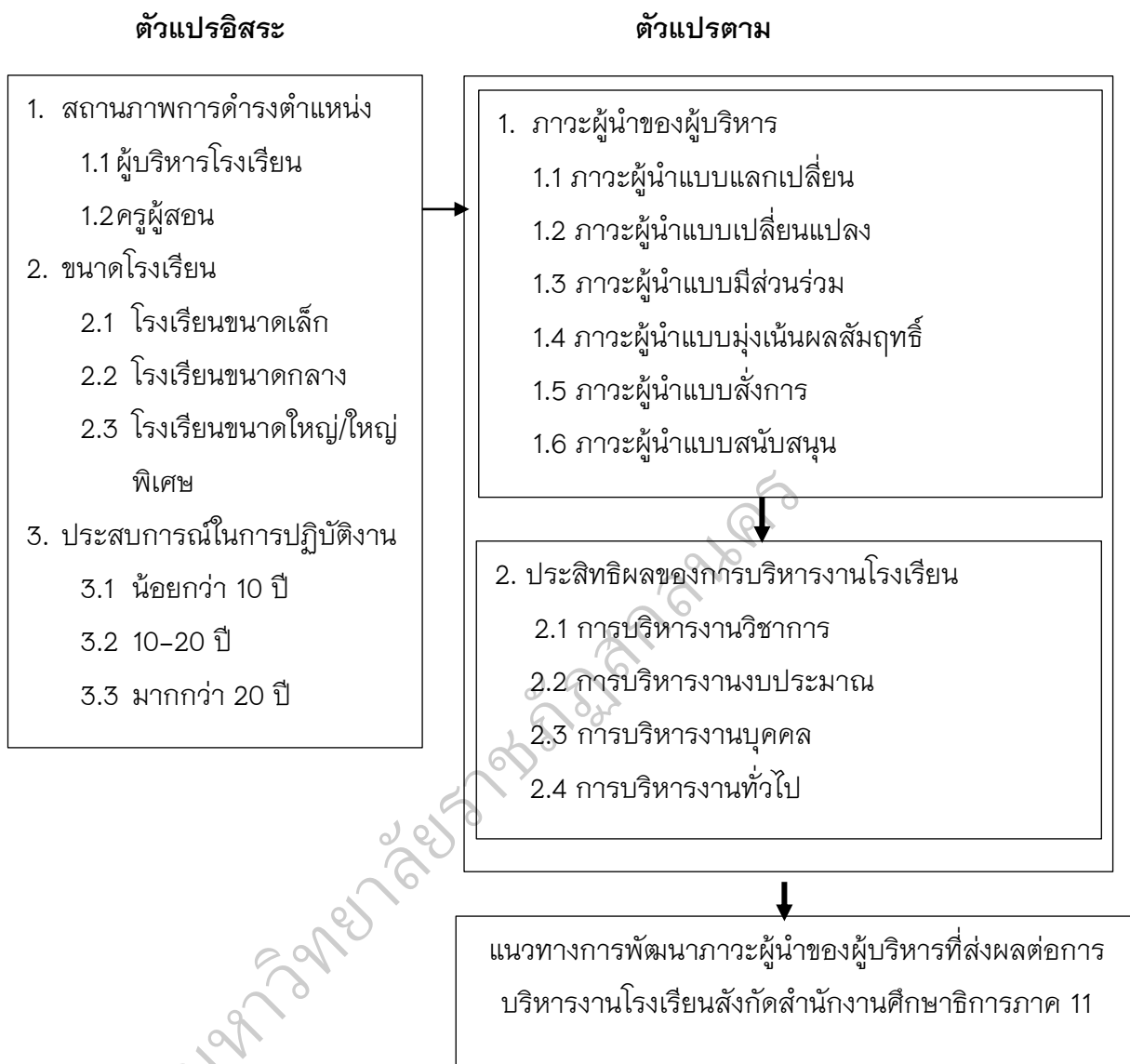
3.2.2.2 การบริหารงานงบประมาณ

3.2.2.3 การบริหารงานบุคคล

3.2.2.4 การบริหารงานทั่วไป

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร 6 แบบ คือ 1) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน 2) ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง 3) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 4) ภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ 5) ภาวะผู้นำแบบสั่งการ และ 6) ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ได้จากการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของการบริหารของ Bass (1985, p. 321) Bass and Avolio (1994, p.63) Burn (1987, p.235) Hersey and Blanchard (1972, p. 27) House and Mitchell (1974, p. 324) Howell and Costly (2001, p. 291) Yukl (1987, p. 99) Lusser and Achua (2001, p. 142) และวิโรจน์ สารรัตนะ (2557, หน้า 17) จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานโรงเรียน สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ ของผู้บริหาร การใช้ศิลปะ ความสามารถ อิทธิพลและวิธีการที่จะ

ก่อให้เกิดการกระทำกิจกรรมหรือการปฏิบัติงานของผู้ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม โดยผู้นำใช้ให้บุคลากรหรือกลุ่มซึ่งเป็นผู้ตามร่วมกันใช้กระบวนการสื่อสารความหมายเพื่อสร้างความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ซึ่งแบ่งแบบภาวะผู้นำออกเป็น 6 แบบ ดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน หมายถึง รูปแบบภาวะผู้นำที่ใช้

กระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำกับผู้ตาม โดยที่ผู้นำยอมรับความต้องการของผู้ตาม ด้วยการให้รางวัลสิ่งของมีค่าตามที่ต้องการ แต่มีเงื่อนไขแลกเปลี่ยนให้ผู้ตามต้องทงงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จตามข้อตกลง ผู้ตามก็จะได้รับรางวัลตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยน ขณะที่ผู้นำก็ได้ประโยชน์จากผลงานที่สำเร็จนั้น

1.2 ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง หมายถึง รูปแบบภาวะผู้นำที่ผู้นำให้

ความสนใจต่อการทำงานของผู้ตามโดยจะพัฒนาผู้ตามให้ทำงานเต็มขีดศักยภาพไปพร้อมกัน ผลของผู้นำที่กระทบต่อผู้ตาม ได้แก่ ผู้ตามให้ความไว้วางใจ มีความรู้สึกชื่นชม ให้ความจงรักภักดี และความเคารพนับถือต่อผู้นำ จนสามารถส่งผลให้เกิดแรงจูงใจทำงานได้ผลมากกว่าความหวังเดิมที่กำหนดไว้

1.3 ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม หมายถึง แบบภาวะผู้นำที่ให้ความสำคัญ

กับผู้ใต้บังคับบัญชา มีความไว้วางใจและเชื่อมั่นอย่างเต็มที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีอิสระในการทำงาน และมีโอกาสประชุมร่วมกันตัดสินใจกับผู้บริหารในการทำงานและผู้บังคับบัญชารับฟังความคิดเห็น และพยายามใช้แนวคิดของผู้ใต้บังคับบัญชาในการตัดสินใจ

1.4 ภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ หมายถึง รูปแบบภาวะผู้นำที่

ตั้งเป้าหมายในการทำงานไว้สูงเพื่อเป็นการท้าทายความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้นำในรูปแบบนี้จะเน้นความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน มั่นใจในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาว่าจะปฏิบัติงานได้สำเร็จตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ โดยจะเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ และจะยกย่องชมเชยเมื่องานนั้นสำเร็จ

1.5 ภาวะผู้นำแบบสั่งการ หมายถึง รูปแบบภาวะผู้นำที่ผู้แสดงให้

ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามสิ่งที่คาดหวังไว้ โดยกำหนดหลักเกณฑ์และเป้าหมายที่ชัดเจนในการปฏิบัติงาน มีการกำหนดตารางเวลาในการทำงาน ในฐานะผู้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชาจะไม่มีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นทุกอย่างขึ้นอยู่กับอำนาจของผู้บังคับบัญชาเพียงผู้เดียวเท่านั้น

1.6 ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน หมายถึง รูปแบบภาวะผู้นำที่แสดงให้เห็นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นถึงความเป็นมิตรและสามารถใกล้ชิดปรึกษาได้ผู้บังคับบัญชาจะเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เป็นมิตรและความเป็นกันเองแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งยังมีมนุษยธรรมและน้ำใจอันดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงใจ และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาค

2. ประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน หมายถึง ความสำเร็จของโรงเรียนที่เกิดจากความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนทำงานร่วมกัน เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ความสำเร็จของการปฏิบัติงานที่เอื้อต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยพิจารณามาตรฐานการศึกษาตามแนวทางการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ แบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1 การบริหารงานวิชาการ หมายถึง ความสำเร็จที่เกิดจากการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารที่ทำให้สถานศึกษาสามารถบริหารงานวิชาการได้อย่างอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น การบริหารและการจัดการของสถานศึกษา ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาตนเองและการประเมินจากภายนอก สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนจัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสถานศึกษาประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ

2.2 การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง ความสำเร็จในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินและการบริหารจัดการงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณ การตรวจสอบติดตามการใช้งบประมาณ การระดมทุนการศึกษา งานกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา งานกองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา การเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การนำเงินส่งคลัง การจัดทำบัญชีการเงิน การจัดทำรายงานการเงินและงบการเงิน การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชีทะเบียน และรายงานการวางแผนพัสดุ การบำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุและการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

2.3 การบริหารงานบุคคล หมายถึง ความสำเร็จในการดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลัง การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การเกลี่ยอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การเลื่อนขั้นเงินเดือน การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การลาทุกประเภท การประเมินผลการปฏิบัติงาน การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ การส่งเสริมวินัยคุณธรรม และจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การสั่งพักราชการ การให้ออกจากราชการไว้ก่อน การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ การออกจากราชการ การต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ งานทะเบียนประวัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและการขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

2.4 การบริหารงานทั่วไป หมายถึง ความสำเร็จในการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานงานพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การวางแผนการบริหารการศึกษา งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผนการจัดการระบบการบริหารและพัฒนาองค์การ การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การเสนอความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษา การประสานการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา การรายงานผลการปฏิบัติงาน การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงานและแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

3. สถานภาพการดำรงตำแหน่ง หมายถึง ตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน

4. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาราชการแทนตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการ ภาค 11 ปีการศึกษา 2560

5. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่หลักด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ปีการศึกษา 2560

6. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาของรัฐบาลในสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 จำแนกเป็น 4 ขนาด ดังนี้

6.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 499 คนลงมา

6.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 500-1,499 คน

6.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1,500-2,499 คน

6.4 โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 2,500 คนขึ้นไป

7. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน หมายถึง ช่วงเวลาการปฏิบัติงานที่อยู่ในช่วงผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนหรือครูผู้สอนจนถึงเวลาปัจจุบัน

8. สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 หมายถึง สำนักงานที่จัดตั้งขึ้นตาม คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 11/2559 เรื่อง การบริหารราชการของกระทรวงศึกษาธิการในภูมิภาค รับผิดชอบดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดสกลนคร

9. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 หมายถึง การปฏิบัติหรือวิธีการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนที่ดี ในที่นี้ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีค่าอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนร่างแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนา โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน และนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาต่อไป